

Ordforråd på et andrespråk

- Hva er forskjellen på et ord og et begrep?
 - Hvilke typer ord kan være vanskelige for elever med norsk som andrespråk?
 - Hva vil det si å kunne et ord?
 - Hvordan arbeide med å utvikle ordforråd?
-

Ord og begrep

Bukkene bruse:

- *"Trollet bodde i vann med fart i"*

(Kjelaas 2009)

- Er det ordet eller begrepet som mangler?

NAFO
Norsk senter for helsevitenskap

Typer av ord i fagtekster

- Fagspesifikke ord
- Ord som brukes på tvers av fag
- Dagligdagse ord

NAFO
Norsk senter for helsevitenskap

Fornybare energikilder «tømmes» ikke

En fornybar energikilde «går ikke tom» innen uoverskuelig framtid. Det kommer av at de fornybare energikildene fornyer seg gjennom prosesser som går av seg selv i naturen. De fornybare energikildene er altså ikke knyttet til energilagre som blir tappet etter hvert som vi bruker av dem, men de blir hele tiden «fylt opp». De fleste fornybare energikilder får energien direkte eller indirekte fra strålingen fra sola. Vi kan derfor si at disse energikildene er lagret solenergi.

(Hannisdal og Haugan 2008: 230)
Eureka 10, Naturfag for ungdomstrinnet

Ord som kan være vanskelige for andrespråkselever

- Fagtermer (*energikilde, fornybar*)
- Faglige ord som ikke nødvendigvis defineres som fagtermer av læreren, men som det forventes at elevene skal ha i sitt basisordforråd.
 - *grein, kvist, makt, varer, sag, maskin, etterspørsel*

Ord som kan være vanskelige for andrespråkselever

- Ord med ulike eller beslektede betydninger
 - Homografer: *stoff* (tøy, grunnstoff, narkotika)
 - Polysemer: *energi* (*jeg er full av energi, energikilde*)
- Ord som man møter i flere fag, men som kan være mer frekvente på skolen enn i hverdagspråket:
 - *undersøke, drøfte, argumentere, gjøre greie for, virkemiddel, tilsvarende, sannsynligvis, antakelig*
 - *dessuten, deretter, dersom, siden, likevel, etter hvert, mens, slik at, imidlertid*

Andre ord/uttrykk som kan være spesielt vanskelig for andrespråkselever

- Idiomatiske uttrykk: *tok til å, så vidt jeg vet.*
- Metaforer: *lyden suges opp, hett boligmarked*
- Sammensatte substantiv: *energilager, solenergi*
- verbfraser: *gå tom, fylt opp, knyttet til*
- Nominaliseringer: *prioritering, fornybar, etterspørsel*

Hva vil det si å kunne et ord?

- Ordkunnskap

- formell (uttale, staving, bøyninger og avledninger)
- syntaktisk (plassere ordet riktig i setninger)
- semantisk (kjenne til ulike betydninger av ordet)
- pragmatisk (i hvilke sammenhenger brukes ordet?)

(Golden 2009 70-71)

Hvordan er et ord bygget opp?

Vurdere =kjerne

Vurderer /vurderte + bøyningsendelse

Vurdering + avledning

Underveisvurdering + sammensetning

- En avledning gjør ofte at et ord skifter betydning eller ordklasse (*lagt – belagt, demokrati – demokratisere*)
- *Nominalisering*: når et ord skifter fra å være et verb (*vurdere, fornye*) til å bli et substantiv (*vurdering*) eller et adjektiv (*fornybar*) ved hjelp av en avledning.

Hvorfor lære om ords oppbygning?

- Kjenner man til hvordan ord er bygget opp, kan det være lettere å forstå betydningen av nye ord man møter.
 - Gjenkjenne ordklasser ut fra ordets form
 - Dele opp sammensatte ord for å lette forståelsen
 - Andre avledninger, som for eksempel uttrykker motsetninger: *lykkelig* – *ulykkelig*, *konstruere* – *dekonstruere*, *effektiv* – *ineffektiv*

Hvordan undervise i ordforråd?

- Direkte og indirekte, dybde og bredde
- Varierte undervisningsmetoder og tilnæringsmåter
- Muntlig interaksjon (par, grupper, hel klasse)
- Hvilke elever som samarbeider bør tilpasses formålet med ordforrådsoppgavene.
- Ta utgangspunkt i elevenes forkunnskaper
- Utnytte elevenes totale språkkompetanse
- Gjøre ordforrådsarbeidet konkret og satt i sammenheng
- Bevissthet om ords oppbygning
- Samarbeid mellom lærerne om utvalg av ord og metoder
- Langvarig og systematisk ordforrådslæring i alle fag

Eksempler på arbeid med ordforråd

- Felles opplevelser
- Konkretiseringer
- Definisjoner
- Synonymer, antonymer
- Klassifisere ordene i grupper
- Ta bilder, skrive, tegne osv.
- Bruke ordet i setninger, tekster
- Dele opp ordene i mindre deler
- Tankekart

Ressurser for arbeid med ordforråd

Litteratur

- Golden, A. (2009) *Ordforråd, ordbruk og ordlæring*, 3. utg., Gyldendal
- Hannisdal, Merete og John Haugan (2008) *Eureka 10, Grunnbok: Naturfag for ungdomstrinnet*, Gyldendal
- Kjelaas, Irmelin 2009: "Trollet bodde i vann med fart i" om stimulering av ord- og begrepskompetanse hos flerspråklige førskolebarn. I *NOA norsk som andrespråk 2-2009*. Oslo: Novus.

Les mer: [Ordforråd i alle fag](#)